

„Soča“

Izhaja vsak petek o polne in velja s prilogo „Gospodarski list“ vred po pošti prejemanja ali v Goriči na dom pošiljana:

vse leto . . . . . gld. 4-50, pol leta . . . . . 2-20, četrt leta . . . . . 1-10.

Za tuje dežele t.liko več, kolikor je večja poštnina. Delavcem in drugim manj premožnim naročnikom naročnino znižamo, ako se oglase pri upravnistvu.

„Primors“ izhaja vsakih 14 dni vsak drugi torek in velja za celo leto 80 kr.

„Gospodarski list“ izhaja in se prilaga vsak mesec v obsegu 16 strani. Kadar je v petek praznik, izide lista že v četrtek.

S O Č A

(Izdaja za deželo)

Oznanila

in „POSILANICE“ plačujejo se za polstopeno petit-vrsto:

8 kr., če se tiskajo 1 krat, 7 . . . . . 9 . . . . . 6 . . . . . 8 . . . . .

Večkrat — po pogodbi. — Za večje črke po prostora.

Posamične številke dobivajo se v tobakarnah v Nunski ulici in v Šolski ulici, v Trstu pri Lavrončiču nasproti velika vojašnice in pri Pipanu v ulici Ponte della Fabra po 8 kr.

Dopisi pošiljajo naj se uredništvo, naročnina in reklamacije pa upravnistvu „Soča“. — Neplačanih pisem uredništvo ne sprejema. — Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in upravnistvo je v Gosposki ulici 9.

Izdajatelj in odgovorni urednik Andrej Gabrčček.

— „Bog in narod!“ —

Tiska „Goriška Tiskarna A. Gabrčček“ (odgovoren Josip Krmpotic).

Društvo „Sloga“

opozarja društvene poverjenike in prijatelje ter rodoljube sploh, da volitve v deželni zbor goriški so razpisane. S tem je nastala dolžnost, da vsakdo po svojih močeh pomaga, da se volitve kar najbolje izvrše. Iz tega razloga so društveni poverjeniki in prijatelji, kakor tudi rodoljubi sploh naproseni, naj opazujejo, kaj se v posameznih krajih z oziroma na volitve godi, naj poizvedujejo, kaj ljudstvo v tem oziru želi, ter naj blagovoljno oboje pomočjo odboru društva „Sloga“ ob enem s svojimi opombami in opazkami, da bo društvo znalo urediti svoje kote v tej prevažni zadevi. Od srečnih volitev je odvisna sreča narodova; zato naj se nikdo ne odtegnje delu in trudu.

V Goriči, 31. julija 1895.

ODBOR.

Izzivanje.

Mestni šolski svet goriški je imel dne 30. julija sejo, v kateri je razpravljal o ustanovitvi slovenske šole v Goriči. Dokler je mogel, ustavljaj se je ta šolski svet slovenski šoli v slovenski Goriči. Zdelo se mu je žalostno, da vsi čiti in mora kaj storiti za to šolo, ako more, da ne razpuščen. Ali varal bi se, kdor bi mislil, da e. kr. šolski svet bo skrbel ustanoviti za slovenske otroke tako ljudsko šolo, ki bi povsem zastopala šolskim zakonom in predpisom.

Ker mora e. kr. mestni šolski svet nekaj odgovoriti na opetovane zahteve e. kr. deželnega šolskega sveta, posvetovala se je goriška gospoda v rečni seji o postopju za slovensko ljudsko šolo, ki se ima odpreti s prihodnjim šolskim letom, to je z dnem 16. septembra. V ta namen so modri očete odmenili nekdanjo brambovsko vojašnico v št. Roku ob Vertobjevi na meji šempeterski v tako zvani Via Toscolano, katere ne pozna od sto Goričanov niti pet. Poslopje ne ustreza niti v eni točki ministrijski naredbi o šolskih poslopih z dne 9. junija 1893. št. 1816, in z dne 21. maja 1885. št. 6846, a njegova lega je povsem nasprotna njegovemu namenu; je namreč taka, da ne pospešuje šolskega obiskovanja, ampak je ovira, ker je na periferiji goriške občine proti št. Petru in zahteva brez vsakega pametnega razloga dolgo pot od vseh otrok, tudi onih, ki bivajo v sredi mesta, po blatni ulici, polni gnoja in smradu, katero imenujejo Via Lunga.

Ni nam dalje govoriti o tem predlogu e. kr. mestnega šolskega sveta, kateri bo brez dvojbe sprejet v mestnem starištvu, katero je dovolilo nad 3000 gld., da se kosarna pripravi precej blizu srednjega mesta, a svoje otroke slovenske narodnosti podi iz mesta v šempetersko lužo med šenokarska gnojista.

To je izzivanje, provokacija, na katero goriški Slovenci ne ostanejo odgovora dolžni in katera gotovo ni pripravna, da bi pospeševala mir med deželno narodoma. Zato obžalujemo, da je mestni šolski svet odločil slovenski šoli tak kraj, ki mora razžaliti in razdražiti vsakega Slovenca, ko sliši njegovo ime.

C. kr. deželni šolski svet naj odloči šoli primeren kraj. V tem oziru niti ni

potrebno, da se napravi ulok na e. kr. deželni šolski svet. Njegova dolžnost je, da uradoma (ex officio) postopa proti sklepu mestnega šolskega sveta, o katerem je obveščen. V tej zadevi se občina ne more pritožiti na upravno sodišče, ampak deželni šolski svet odločuje po svojem spoznavju (nach freiem Ermessen). V tem smislu razsodilo je upravno sodišče že 7. jan. 1886.

C. kr. deželni šolski svet opozarjamo na to, da mesto goriško ima v ulici Codelli že kupljeno stavbišče za šolsko poslopje ter pripravljen in potrjen načrt prav za tako šolo, kakoršna bo morala biti slovenska, da torej treba z delom samo hitro začeti, pa bo poslopje v enem letu gotovo. Do listega časa so drugi prostori še bliže središču na razpolago, ki ustrezajo v vsakem oziru šolskim zahtevam.

Ako je šenokarska kosarna mestnim očelom tako silno pri sre, naj pošljejo tje svoje frajlice, katerim že toliko let zidajo šolsko poslopje v južnem delu mesta, ne da bi ga dozdihali. Te bode samo z juga, in jim ne bo predolga pot. Slovenska šola bo samo ena, zato mora biti v središču po predpisu ministrijske naredbe z dne 9. junija 1873.

Razsodba o slovenski šoli v Goriči.

St. 3253

V. S.

V imenu Njegovega Velikanstva Cesarja!

C. kr. upravno sodišče je pod predstvom e. k. prvega predsednika profa Belcredi-ja, v navzočnosti svetlovalca e. k. najvišjega sodišča dr. Verdina, Schenka, Praxmarer-ja in barona pl. Giovanelli-ja ter zapisničarja e. kr. okrajnega komisarja Malniča, o pritožbi mestne občine goriške proti razsodbi e. kr. ministrijske za uk in bogočastje z dne 25. junija 1894 št. 15.437, zadevajoči ustanovitev javne mešane splošne ljudske šole s slovenskim učnim jezikom v mestnem okolju goriškem, po javni, ustni, dne 26. junija izvršeni obravnavi, sicer po zaslišnem poročilu poročevalcem v o zaslišanih razpravah dr. Josipa Koppa, o čemur in sodniškega odvetnika na Dunaju, zastopnika pritožbe, ter nasprotnih razpravah e. kr. ministrijskega koncipista dr. Ruda in Hermilita, zastopajočega toženo e. k. ministrijsko uk in bogočastje, in dr. Viktorja pl. Fuchs-a, dvornega in sodniškega odvetnika na Dunaju, zastopnika soudeležencev dr. Aleksija Rojca in tovarišev v Goriči, razsodilo: da pritožba se zavrne kot neopravičena.

Razlogi razsodbe.

Izpodbijana ministrijska razsodba, katera potrjuje odlok deželnega šolskega sveta z dne 21. junija 1894 št. 543 ter spoznava občino goriško dolžno, da ustanovi javno, mešano, štirirazredno ljudsko šolo s slovenskim učnim jezikom v mestnem ozemlju, sloni na podstavi, da 233 v Goriči stanujoči strank slovenske narodnosti zahteva za svoje šolski dolžnosti podvržene otroke pouk v slovenskem jeziku in da vsled njih vloge izvršene poizvedbe so dokazale potrebo pouka v tem jeziku za povprečno število 262 šolski dolžnosti podvrženih otrok, katero se je dobilo iz petletja od 1888-89 do 1892-93.

Resničnosti tega dejstva ne zanika pritožjoča se občina ne glede na število, narodnost in bivanje prosilcev v mestu goriškem, ne glede na število in starost šolski dolžnosti podvrženih otrok in konkretno. Kar pritožbo graja, nanaša se edino le na pomanjkljivo, kakor pritožba pravi, poizvedbo prej navedenih podatkov v občini, na nepriznane potrebe šole, ki se zahteva, sploh, in na to, da po mnenju pritožbe se ne morejo navajati za naredbo postavne določbe, na katere se naslanja.

V prvo oziru navedeni formalni razlogi pritožbe soglasajo v tem, da glede ustanovitve zahtevane šole se nista povprašala mestni šolski svet in mestno starištvu goriško in da poizvedbe, ki so se o tem vršile, so se godile brez ozira na določbe zakona o ustanovljanju ljudskih sol za Goričo z dne 6. maja 1870, dež. zak. št. 30.

V tem oziru se mora pred vsem konstatovati, da je bil prav mestni šolski svet goriški oni, ki je imel vsled pravoveljavne ministrijske razsodbe z dne 13. julija 1893 št. 8155 določiti vse za ustanovitev omenjene šole merodajne okoliščine. — Iz priloženih

11 zapisnikov je razvidno, da določene razprave in poizvedbe se se vršile v smislu §. 7. prej navedenega zakona o usnavljanju ljudskih sol v komisiji, katero je sestavil mestni šolski svet, kateri je predsedoval mestni župan in katere so se udeležili intereseanti.

Navzočih je bilo v komisiji vselej razen predsednika 4 ali 5 članov mestnega šolskega sveta, dva zastopnika prosilcev ter eden ali dva člana občinskega zastopa, katere zadnja pa nista ugovarjala proti postopanju ali sklepanju komisije.

V popolnitet teh poizvedb trebalo je one podatke, katerih v smislu sklepa omenjene komisije izpraznane stranke niso mogle z listinami dokazati, vsled odloka deželnega šolskega sveta z dne 21. januarja 1894 št. 12 zopet določiti po mestnem šolskem svetu, in sicer v sporazumljenju z zastopniki občinske uprave, in so se tudi določili na omenjeni način. Nadaljno zaslišanje mestnega šolskega sveta goriškega v tej zadevi bilo je torej nepotrebno, posebno ko se v njegovem od zupana podpisanim poročilu z dne 3. februarja 1894 št. 17 izrecno poudarja, da v komisijinih zapisnikih nahajajoči se podatki so uradni določeni.

Da se je pa občinsko starištvu goriško, ko se bile omenjene komisije poizvedbe sklenjene in na znanje vzete, o tem povprašalo, sledi iz njegovega sklepa z dne 12. junija 1894, ki je sicer zamikaven, a ki nikakor ne ugovarja in konkretno proti konstatovanju dejanskim okoliščinam. — Formalni ugovori pritožbe pokazali so se torej deloma kot nasprotni aktom, deloma kot neopravičeni.

Zato tudi ni bilo mogoče ugoditi izpeljavam, katere je zastopnik pritožbe pri javni ustni razpravi v istem znišu poudarjal, ker ministrijski odlok z dne 13. julija 1893, št. 8155, določuje samo poizvedbo okoliščin, merodajnih za ustanovitev nove šole, in ker deželni šolski svet, ki je imel za to skrbeli, da se ta odlok izvrši, je sam odstopil od svoje v dopis z dne 21. januarja 1894 št. 12 sprejete zahteve, da bi se mu predložili dokumentarni dokazi, potem ko je mestni šolski svet v svojem zgor navedenem poročilu z dne 3. februarja 1894 št. 17 izjavil, da omenjene okoliščine, v kolikor niso bile že pred komisijo dokazane in konstatovane, so se določile po uradnih poizvedbah.

Kar pa se tiče reči same (meritum), bilo je že rečeno, da v ozemlju mesta goriškega se nahaja po petletni povprečnici 262 šolski dolžnosti podvrženih otrok slovenske narodnosti, katerih v Goriči bivajoči roditelji in postavniki zastopniki tirjajo, da naj se jim deli pouk v slovenskem jeziku. Ker je dalje dokazano in se ne zanika, da v daljavi 4 kilometrov se ne nahaja šola s slovenskim učnim jezikom, katere bi mogli obiskovati ti otroci, je v smislu §. 1. zakona z dne 6. maja 1870, dež. zak. št. 30, dokazana potreba, da se ustanovi zahtevana šola, in to tim bolj, ker po članu 19., odstavku 3. državnega temeljnega zakona z dne 21. decembra 1867, drž. zak. št. 142, se morajo dati pripadnikom katerega v deželi bivajočega naroda, ako zahtevajo in ako se pridružijo drugi postavniki pogoji, potrebna sredstva za izobraženje v jeziku njih naroda, kajti je izključena raba vsaktere sile k učenju drugega deželnega jezika.

Nasproti temu označiti se mora kot nedopuslen ugovor pritožbe, da stranke, ki zahtevajo ustanovitev ljudske šole s slovenskim učnim jezikom v Goriči, nimajo tam domovne pravice in da k občinski breme notu aalo ali nič ne domašajo, ker v §. 1. navedenega zakona z dne 6. maja 1870 in v članu 19. državnega temeljnega zakona za jamčena pravica velja za vse one, ki bivajo v šolski občini, brez ozira na njih domovno pravico in brez ozira na to, ali in koliko domašajo k občinski stroškom.

Enako neutemeljen je našlo upravno sodišče nadaljni ugovor pritožbe, da občina goriška zato ni dolžna ustanoviti zahtevane slovenske ljudske šole, ker od 465 otrok prosilcev jih je le 11, ki ne dobivajo pouka, mej tem, ko vsi drugi so preskrbljeni v mestnih italijanskih solah in v zasebnih solah, imenom v nemški zasebni šoli, v slovenski ljudski šoli društva „Sloga“ in na vadnici.

Kajti, ne glede na to, da zasebne šole in vadnice sploh niso šole, ki bi bile siljene sprejemati vsakterega otroka, občina ni zato, ker obstoje take šole, postavno odvezana svoje dolžnosti, ustanoviti potrebne ljudske šole, in zato ne morejo posebno obstoječe zasebne šole po besedilu §. 72. državnega zakona o ljudski šoli z dne 14. maja 1869 na razsodbo v pritožjočem slučaju nikakor uplivati.

Vrhu tega razume se po sebi, da če otroci obiskujejo italijanske in nemške šole, ni s tem pomagano oglašeni in konstatovani potrebi ter zahtevi radi šole s slovenskim

učnim jezikom, in da s tem ni zadosteno terjati členu 19. državnega temeljnega zakona. Vsled teh uvaževanj morala se je pritožba zavrniti kot neutemeljena.

Na Dunaju, 26. junija 1895.

Belcredi.

Malnič.

Interpelacija

državnih poslancev dr. Gregorčiča, Alfreda grofa Coroninija in tovarišev na Njegovo Vzvišenost gospoda voditelja trgovskega ministerstva radi kupčijske in obrtniške zbornice v Goriči.

Kupčijska in obrtniška zbornica v Goriči je v seji dne 30. marca t. l. dovolila letni donesek do 4500 gld. za dobo 75 let tramvaju na par, ki naj bi se gradil iz Goriče skoz Červinjan do Ogleja.

Ta sklep je vzbudil med mirno miselnim prebivalstvom v deželi veliko strmenje, ker kupčijska in obrtniška zbornica v Goriči razpolaga le z malimi denarnimi sredstvi, ker odreka drugače celo potrebnim podjetjem manjše podpore, in ker ne more izpolniti prevzete dolžnosti, če znatno ne povzra naklad v mali deželi.

Sklep je toliko bolj presenetil, ker zadeva podporo podjetja, o katerem je že naprej izključeno, da bi se izplačalo, in od katerega se ne more pričakovati, da bi kolikaj povzdignilo obrtnijo in trgovino v krajih, po katerih bi imelo iti.

Furlanija ima že danes na jugu in po furlanski železnici zvezo z Goričo. Kljub temu je obdavanje in promet med Goričo in Furlanijo ničev, in to iz edinega vzroka, ker furlanska kupčija teži naravno v Videm, Palmanovo, Červinjan in Trst, kakor je po drugi strani Goriča naravno središče ostale dežele. Na tem ne more niti premeniti ni železnica ni tramvaj.

Zato se Furlani čisto nič ne pulijo za ta tramvaj in več furlanskih občin se je izreklo odločno proti poročilu, ki se je v tem oziru od njih zahtevalo.

V takih okoliščinah je zgor navedeni sklep goriške kupčijske in obrtniške zbornice nerazumljiv za one, ki ne vó, da so tukaj odločili nacionalni oziri, ker se pričakuje, da tramvaj okrepi italijanski živelj v goriškem mestu.

V tem oziru bi tramvaj seveda koristil, ker tedaj bi se nekateri Goričani laže udeleževali ljudskih sager (plesov) v Furlaniji in nekateri Furlani javnih plesov in raznih tombol v goriškem mestu.

V gospodarskem oziru imelo bi to podjetje težko kaj uspeha, ker goriško mesto ne potrebuje v svoje preskrbljenje dovoza iz Furlanije. Goriča pa tudi ne more biti emporij (izvozno mesto) za Furlanijo, katero obdajajo železnice od državne meje pri Korminu do triškega zaliva. Naravni emporiji (kraj, iz katerih se izvažajo) so za Furlanijo Kormin, Zagraj, Ronke, Tržič, Gradež z Oglejem, posebno pa Červinjan s svojo plovno reko Avsò, kateri je vrhu tega po furlanski železnici zvezan s Tržičem in dobi v bližnji prihodnosti zvezo z Denekami.

Obzalovati je, da taka skupščina kakoršna je kupčijska in obrtniška zbornica v Goriči, prezira te dejanske okoliščine in da, ko bi imela z vsemi močmi, ki se jej na razpolago, delati na to, da se deželno glavno mesto in dežela zvežeta z državo proti severu in proti vzhodu, dovoljuje znesek 337.500 gld. tramvaju za nacionalne izletnike proti jugu.

Take posledice ima nenaravna sestava te skupščine, katere volilni red izključuje večino trgovcev in obrtnikov v deželi od volilne pravice ter izročuje zbornico konsorteriji (svojtaji), ki pozna le Furlanijo in k večjemu se Goričo, mej tem ko veliko večji del dežele nima od nje skoro ničesa.

V mnogih okrajih sta število obrtnikov in trgovcev, ki nimajo volilne pravice, in njih davek veliko večji od števila in davka onih, ki imajo to pravico. In ne tak način voljena zbornica naj zastopa trgovino in obrt? Vsi manje plačujoči so izključeni od volilne pravice, da imajo volitve tak izid, kakor ga želi politika, ki se tira v Primorju. To je krivično, državnim kristim nasprotno, in doličnost. kr vlade je, da postavi volilno pravico v kupčijsko in obrtniško zbornico goriško na najširšo, deželni razmeram edivo primerno podlago, da ne bo začenjala se le pri davčnem predpisu 5 gl. 35 kr. na deželi in 8 gld. 92 kr. v mestu.

Z ozirom na rečeno dovoljujejo si podpisani staviti na Njegovo Vzvišenost gospoda voditelja trgovskega ministerstva naslednji uprašnji:

1. Ali je Njegova Vzvišenost voljna, uiniti sklep kupčijske in obrtniške zbornice v Goriči z dne 30. marca t. l., zadevajoč podporo tramvaju na par, ki naj bi se gra-

dil iz Goriče skoz Červinjan v Oglej, proti kateremu je uložen otok?

2. Ali je Njegova Vzvišenost voljna, premeniti volilni red za kupčijsko in obrtniško zbornico v Goriči tako, da v smislu zakona z dne 29. junija 1868, drž. zak. št. 88, dobijo volilno pravico vsi listi člani obrtnega in trgovskega stana, ki uživajo neomejene državljanske pravice, ki se počajo v okraju zbornice samostalno ali kot člani družbeniki s kako kupčijo, obrtnijo ali rudarijo ter plačujejo od navedenih podjetij pridobinski davek?

Na Dunaju, 18. julija 1895.

Dr. Gregorčič, Alfred grof Coronini, Viankar, Dapar, Kušar, Perle, Naberger, dr. Laginja, Spilčić, dr. Scheleier, dr. Ferjančič, dr. Gossmann, Jax, dr. Lueger, dr. Bulat, Šupuk, Borčić, Pfeifer, Blankini, Povše, dr. Kvočič, dr. Gregorec, Robič, Klun, Steiner, Liechtenstein, Thurnherr.

Interpelacija

poslancev Alfreda grofa Coroninija, dr. Gregorčiča in tovarišev na Njegovo Vzvišenost gospoda ministra notranjih zadev.

Občinsko starištvu mesta goriškega je sklenilo v seji 29. marca t. l. da dovolj projektovanemu tramvaju na par iz Goriče po Furlaniji do državnega meje lotno podporo do 12.500 gld. za dobo 75 let, torej skupnj vso 937.500 gld.

Proti temu načrtu govorijo prav voljavni razlogi, ki so navajajo v uloku na deželni odbor goriški, katerega so podpisali mnogi davkoplačevalci.

Vsi slovenski deželni poslanci, ki zastopajo veliko večino prebivalstva v deželi in veliko večji del dežele, izrekli so se pri zadnjem zasledanju deželnega zbora prav odločno proti temu, da bi se gradil ta tramvaj na par, ter so svoje stališče stvarno in natančno utemeljili.

Enako nasprotje nahaja se tudi pri velikem delu prebivalstva in občinskih zastopov v Furlaniji, ki priča splošno ravnju mišljenju ljudstva in okoliščina, da občinski zastopi so zahtevano poročilo za projektovani tramvaj deloma odklonili, deloma le z majhnimi vočinami dovolili.

Furlanska nižava, mala deželica z majhno obrtnjo, obdeluje zemljo na način, ki ovira vsak napredek, ima obilo obel, ker leži ob morju, in je od železnice v polukrogu obkrožena, ima izvrstne ceste, teži drugace veliko bolj v Trst nego v Goričo in ima še sicer mnogo trgovskih središč, ki leže že ob železnici.

Ubogo furlansko kmetstvo na deželi — skoro izključno koloni (kmetje) — ni ljudstvo, ki bi se vozilo s tramvajem na par in ko ima nalogo prevažati kmetijske prideleke, kateri navadi se njegovi gospodarji javolnje odrečejo, je težko umljivo, kako blago naj bi prevajal tramvaj.

Goriško mesto ima s Furlanijo prav malo prometa; procvit mesta in cele dežele se dá torej pričakovati le po takih železnikih potih, ki jih zvežejo neposredno z državnim središčem in zdej ležečimi avstrijskimi deželami. Še le ko bodo zgrajene in dovršene take neposredne železniške zveze, bo morbiti čas, misliti na izvršitev le male prometne proge; veliki pramankljej novo sezidane železnice Tržič-Červinjan je najlepši dokaz take pregledne zgradbe.

Neopravičeno bi bilo tedaj od strani visoke vlade, podpirati tako, brez dvoma pasivno podjetje, ali le roko podati v to, da se ljudstvu, ki hira pod težo visokih davkov in naklad, naloži novo težko breme samo zato, da se ugodni narodnim in političnim muham neke dovolj znane stranke.

Ako se pomisli, da goriško mesto ima dolga 1.100.000 gld., da se nahaja vsled svojega slabega gospodarstva v najzalostnejših, finančnih razmerah, da bo moralo v kratkem skrbeti za ustanovitev slovenske ljudske šole, da je premostitev sedanjega pokopališča nujno potrebna, da se bo moral napraviti vodovod in da treba popraviti sedanjo kanalizacijo v mestu, je popolno neumevno, kako je moglo mestno starištvu goriško storiti zgor omevni sklep.

Z ozirom na to, da so je bati, da mestna občina goriška ne bo mogla, kakor se tiče, izpolnovati dolžnosti, ki so ji naložene v prenešenem delokrogu, ako si naloži take stalne denarne žrtve; da je v interesu državne uprave in države, da se ne zinjajša davčna moč prebivalstva po takih nespametnih in neplodnosnih izdatkih;

in da je naloga vladi, vršeci svojo nadzorstveno oblast, da se dejansko tani oglaš, kjer občinski zastopi — kakor notorično v Goriči — ne znač vršiti svojega posla v korist občinarjev, stavljajo podpisani na Njegovo Vzvišenost gospoda ministra notranjih zadev uprašnje:

Ali je njegova vzvišenost voljna, uničiti navedeni sklep mestnega starištvina goriskega na podlagi natančne preiskave dejanskih okoliščin?

Na Dunaju, 19. julija 1895.
Alfred graf Coronini, dr. Gregorčič, dr. Ferjančič, Klun, Globočnik, Povše, dr. Laginja, Biankini, Pfeifer, dr. Lueger, Perič, Thurnherr, dr. Gregorec, Troll, Spincič, Steiner, Vošnjak, Dapar, Robič, Schlesinger, dr. Gessmann, dr. Scheicher, Radimsky.

Goriške sodne razmere v državnem zboru.

O sodnih razmerah v Gorici govoril je v državnem zboru na Dunaju v seji 19. julija dunajski poslanec dr. Gessmann tako le:

„Dovolite mi zdaj, gospoda, da zapustim predmet o uradniški bedi ter da preidem na nekatere pritožbe, katere treba sprožiti z ozirom na to, kako se uraduje pri raznih sodnih uradih. Pred vsem bi hotel govoriti o pritožbah, došlih mi od raznih strani, da okrožno sodišče v Gorici gre na popolno neprosto način tamošnjim židovskim odvetnikom na roko (Slišite! Slišite!) V nasprotju z zakonom in z navado, ki bi se ujemale s sodnjim redom, se je zgodilo, da se tazi odvetniki na popolno nespodoben način mešajo v posvetovanje porotnikov (Slišite! Slišite!), da jih ne samo v dvorani razven odvetniškega govora nagovarjajo, marveč da so spremljali porotnike — kar je naravnost proti zakonu — celo v posvetovalno sobo (Slišite! Slišite!) tako, da se upliva posebno v pravdih, ki imajo kaj političnega značaja, na popolno neprimeren način na porotnike. To se kaže tudi pri izrekih porotnikov, ki so izrekli v listkovnih pravdih pri tem sodišču, kakor se sploh zdi, da se začena pri tamošnjem okrožnem sodišču nekam prav čudno ozir jemati na neke italijansko-irredentske liste. (Slišite! Slišite!)

„Drug slučaj, ki mi je bil sporočen iz Gorice, označuje prav dobro pristranost predsednika okrožnemu sodnemu dvoru nasproti tem odvetnikom.

„Slo je pri tem prvotno za slučaj civilnega prava.

„Odvetnik dr. Morpurgo je tožil sodnjakega slugo Katnika radi pravih stroškov. Ker je Katnik trdil, da je račun poravnal, naložila se je prisega dr. Morpurgo, ki jo je tudi prisegel, dasi je bila kriva, kakor se je, o čemer pokazalo (Slišite! Slišite!), kajti uradni sluga Katnik je našel dotično pohotnico dr. Morpurgo gleda onega zneska. Na tem bi sicer ne bilo nič, godi se baje večkrat, da interesanti sodržavljeni prisegajo take krive prisega.

„Kar pa daja pomisliti, je okoliščina, da predsednik okrožnega sodišča je dal sodnjakemu slugi umeti, naj bi ne ovadil te krive prisega (Slišite! Slišite!), in se le 11. junija 1895 pod št. 3600 Pen. je vložil uradni sluga Katnik ovadbo zoper židovskega odvetnika dr. Morpurgo radi krive prisega. Tako vedenje moža, ki je v prvi vrsti poklican, da varuje postavbo, mora napraviti prav čuden vtis. Tudi to je posledica one izredne premoči tamošnjih židovskih odvetnikov, ki je le tako potebnogo, da se je od strani merodajnega sodnega dvora njim nasproti na prav primeren način popuščalo. Morebiti ima v tem svoj razlog, da so dotični gospodje človešniki večinom irredentističnega mišljenja, kar se smatra tam tudi kot posebno priporočilo, kakor se zdi. (Prav dobro!)

„Reko se mi je tudi, da v Gorici opravlja neki višji sodni uradnik ob uradnih urah denarne posle v korist nekega goriskega denarnega zavoda. (Slišite! Slišite!) Take reči naj bodo priporočene pozornosti visoke pravne uprave, da se pride po primernih ukazih temu v okom.“

Vediteelj pravosodnega ministerstva dr. vitez Krall je na to odgovoril: „Zdaj pridem do čestitega gospoda poslanca dr. Gessmanna. Omenil je neke neprilčnosti, kakor je rekel, ki bajé obstojijo v Gorici. Reči moram, da po mojem mnenju je justična uprava le zahvale dolžna vsakemu čestitemu gospodu poslancu, ako naznanijo neprilčnosti, ki v resnici obstoje.

„To smatram kot najdragocenejšo pridobitev parlamentarnega življenja, da morejo biti v tej visoki zbornici take reči v razgovor. Menim, da, ako se sprožijo s tega mesta, se take omembe ne smejo prezreti. Ni mi do tega, da bi hotel gospodom poslancem svete dajati, le sploh mislim, da je jako želeli, da predno kdo govori o takih neprilčnostih, skuša, kolikor je v njegovih močeh, priti stvari do dna, ker neprimerno je vsekako, ako se tukaj take morebitne neprilčnosti omenjajo, ker, ako se ne pokažejo istinite, ako niso resnične, je na javno mnenje v določeni smeri vendar že neugodno uplivano, in zapoznalo poročilo, da to ali ono se ni pokazalo kot resnično, ne naredi več potrebne utisa. Tako je n. pr. s tem, kar je čestiti gospod poslanec rekel o sodnjakem uradniku v Gorici, ki bi bil baje vršil denarne posle. O tem so došla pravosodnemu ministerstvu poročila, stvar se je preiskovala, pa se ni pokazala resnična. (Ojoj! Uredn.)

„Drugače je s tem, kar je rekel, da se pustajo odvetniki v posvetovalno sobo porotnikov. To mi je povsem novo in dam o tem preiskovati, ali se tam res kaj takega godi. „Gospod poslanec Gessmann je pa po njem kazano podpiranje židovskih, kakor je rekel, odvetnikov v Gorici, pripisal irredentskemu poslanju tamošnjih sodnih uradnikov. (Poslanec dr. Gessmann: Ne irredentskemu mišljenju sodnih uradnikov, marveč osebnemu irredentskemu prepričanju, katero odvetniki v dejanju kažejo.) Ako je irredentsko mišljenje odvetnikov sodišču znano, tedaj gotovo ni to zanj razlog, da bi jih podpiralo; ako pa ne pozna njih irredentske težnje, se mu zopet ne more očitati, zakaj se jim ne ustavlja radi mišljenja, katerega ne pozna.“

Dr. Gessmann je v obliki dejanskega popravka odgovoril se to le: „Njegova Vzvišenost je menila, da se je pokazalo na podlagi uvedenih preiskav, da pri okrožnem sodišču v Gorici ni višjega sodnega uradnika, ki bi ob svojih uradnih urah opravljal denarne posle za neki tamošnji denarni zavod. Temu nasproti moram dejanski popraviti, da v resnici je tak uradnik skozi leta take denarne posle opravljal, oziroma pričel in pripravil; da so mi bili dani o tem dokazi od vse časti vrednih, absolutno zanesljivih oseb; in da dotični gospod je v svoji lastnosti kot upravni svetnik ali odbornik goriske Banca cooperativa di credito ta posol opravljal. Značilno je pa, da, četudi nisem navedel imena dotičnega sodnega uradnika, si je vendar Njegova Vzvišenost štela v dolžnost takoj popraviti, da bi bil sploh kateri sodni uradnik v Gorici opravljal take posle.“ S tem je bila razprava končana.

DOPISI.

Iz Kozance, 23. julija. — V „Primorskem listu“ od 11. julija t. l. št. 20. v prilogi je „Pismo iz Brda“, s kojim udrži dopisnik po briskih županstvih. Tož namreč, da je mladina vsa znorela in da izvirja od tega, ker nimamo nobene krajne policije, da so pivnice po vaseh ob nedeljah in praznikih cele noči odprte, da se mladina vsi dneve in noči rogovilili in okoli postopati, da se naša županstva ne zmenijo za red po potehi, da otroci počenja o poljubno, kakor odrasli. Dalje, da je neki župnik rekel pri nekem shodu v Gorici, da našim županstvom pomanjkuje notranji poslovnik in da je hotel poleg tega reči, da manjka tudi prave energije in dobre volje. Nadalje, da je naše ljudstvo vse zbežano, ne ve komu zaupati, ker imamo vedni prepri med sabo v deželi i. t. d.

Njegovim jeremijadam odgovarjam: Da je naša mladina vsa znorela, ker nimamo nobene krajne policije, je naravnost debela laž. V staraštvu seji se je sklenilo, to je staraštvino prevzelo v svoje polje, da se prihranijo stroški, naj vsak podžupan oziroma obč. zastopnik strogo pazi za red in mir (za krajno policijo) vsak v svoji kat. občini in naj vsak slučaj naznani, da se bodo prestopniki tako lahko kaznovali. Sicer pa lahko tudi vsak občanar podaja take pritožbe. Č. torej vidi dopisnik take prestopke, zakaj jih rajne ne naznani županstvu nego da se joče po časniki in obrekuje županstva? Ali nisem kot župan storil svoje dolžnosti, četudi županjem le nekaj čez leto, z vsakovrstnimi razglasi zastran policijskega reda?

Ali je mar župan kak tak naznanjen slučaj zanemaril, da ga ni preiskal in kaznoval? Kjer pa ni tožnika, tam ni sodnika! Ali se niso morda kaznovali že vsakovrstni taki prestopniki krajne policije iz različnih kat. občin? Bili so kaznovani zaradi kalenja ponočnega miru čez policijsko uro, zaradi nedovoljenega plesa in se celo solski otroci zaradi nespodobnega obnašanja v cerkvi. Tako so bili kaznovani tudi čestni prestopniki. Kako more dopisnik take nerresnice trositi v svet? Ako se županu ničesa ne naznani, kako more on v tem oziru strogo postopati. Ali je mar on policaj, da bo hodil po dnevi in po noči okoli ter ljudi lovil in zapiral? Neslanost! Mislim, da se meni ne more očitati, da nimam energije, ne dobre volje!

Da je pri nas morda ljudstvo zbežano in ne ve komu zaupati, ker imamo vedni prepri med sabo v deželi, kakor trdi dopisnik, so krivi večinomata takilažnjivi proroki, kakor je naš dopisnik ki ne iščejo drugega nego prepri in obrekanje po časniki, da bi vzeli komu čast, dobro ime in veljavo, mesto da bi doma mirno in tiho delovali v korist občanam in mladini.

Kar tiče družtev, ima dopisnik že nekoliko prav, a da vendar ni vse tako kakor trdi, je tudi gotovo. Da družtva, v kojih duhovnik ni ud, ne vspevajo, je res: da pa tudi brisko družtvo, kojemu je duhovnik predsednik, ne uspeva, je tudi res.

Kar se tiče očitanja zastran plesa na Gradom, je že pristojna oblastnjia reč rešila tako, da so pritožniki ostali na cedilo. Tako se je godilo tudi vsem drugim pritožnikom v teku mojega županovanja, kajti očitno je, da kar delujejo, delajo večinomata iz strankarskega sovrašva. Župan Ant. pl. Reya.

S Tolminskega, 29. julija. — V tomlinskem solskem okraju so pričele nekoje ljudske sole s 15. t. m. solske počitnice. Mnogo ljudskih sol v našem okraju ima pa še solo do 15. sept.; in ravno o teh poslednjih par besed.

Priznana je vsstransko zdravstveno in pedagogično, da v budi vročini ne moreta uspešno delati ni otrok ni učitelj. Telo in duh sta od vročine tako ubita, da ni mogoče napredovati. Pripoznavši to resnico, določile so se drugod velike solske počitnice v vročih mesecih — v juliju in avgustu. Uvaževaje navedene zdravstvene in pedagogične raz. ge in košnjo v gorah, kjer potrebujejo starši svoje otroke pri delu in so vsled tega sole najbolj prazne, delata sta pred let učit. zastopnika Vrtovec in Krajnik in tudi dosegla, da so se uredile velike solske počitnice, kakor v drugih okrajih, mestih in deželah, namreč v najhujših vročih mesecih, ko je zaradi dela najslabši solski obisk — in to od 15. julija do 1. septembra za celi solski okraj enako. Ko sta omenjena učit. zastopnika morala zapustiti okraj. sol. svet, delal je g. o. o. sol. nadzornik na to, da so se sol. počitnice v okraju zopet naredile po starem kopitu. Tako imamo sedaj v okraju različno solsko leto in različne solske počitnice. In to vse zaradi tega, ker se na Volarjih druge razmere kakor v Gabrijah, pri Sv. Luciji druge kot v Podmelcu i. t. d.!! Poleg zdravja, pedagogike, slabega napredka posilimo se sledeče:

1. Kjer začne solisa s 1. novembrom, t. j. v naših gorskih krajih z znan, je za za-

četnike blizo isto, kakor da bi začela s pomladjo. Mali začeti, se slabo oblečeni, v zimskem času jako neredno obiskujejo solo. Nasprotno na v septembru in oktobru jako marljivo, tako da se pred zimo v teh dveh mesecih toliko nanečjo, da v hudi zimi, ko ne morejo v solo, lahko sami doma ponavljajo.

2. Učitelj gre in je premešten na solo različnih počitnic. Ali se takemu učitelju propostavno kratko počitnice, ali pa mora ona sola trpeti na podoku, ali pa oboje.

Minolo leto sta bila premeščena učitelja gg. R. Jelincič in V. Wuga. Prvi i. Čadrga na Reko-Polico in drugi iz Tolmina na Ponikve. V Čadrgu in Tolminu se ni končala sola, med tem ko je na Reki-Polici in na Ponikvah že pričela. (Neverjetno! In take odnašaje trpé? Uredn.) Potemlakem ne bi imela omenjena dva učitelje niti enega dneva počitnic. Pritožila sta se na okrajni sol. svet, kateri jima je dovolil po 1 mesec počitnic. S tem pa sta bila vsak po 2 tedna prikrajšana na potrebnih in postavnih počitnicah in na omenjenih dveh solah je bil pa podok po 1 mesec prikrajšan. Takih in enakih slučajev je vsled neprimernih in različnih počitnic v našem okraju mnogo vsako leto.

3. Učitelji so vojaki in morajo kot taki ob počitnicah k vojakim vajam. Za vojaške in solske oblastnije je lažje in preglednije, pa tudi za učitelje-vojake prijetnije, ali gre do vajam skupno.

4. Iz našega okraja gre več otrok iz ljudske sole v Gorico na vadnico. Taki otroci ne-le da nimajo nič počitnic, nego morajo v Gorico predno tu dovršijo solsko leto. (No, zato pa lahko hodijo gg. učitelji na lov! V juliju in avgustu tega ne smejo! Ur.)

5. Napredujoči učitelji bi imeli lahko v svoje potrebno nadaljno izobraževanje ob skupnih počitnicah kaka skupna zborovanja, bi skupno s prijatelji kam potovali i. t. d. S takim različnimi počitnicami je pa v našem okraju kakor nalaže vse zabranjeno.

Navel bi lahko še veliko razlogov, ki govore proti takim mis-mas počitnicam. A upati je, da se že prih. leto in to enkrat za vselej uredijo počitnice na zdravstveni, pedagogični in na napredujoči podlagi. V to svrho naj dotična solska vodstva in krajni solski svet potrebno ukrenajo, ter svoje želje za časa izrazijo okraj. sol. svetu.

Tudi naše učiteljsko društvo je v tem smislu že potrebno ukrenulo.

Dostavek uredništva. — S popolno gotovostjo lahko zatrdimo, da pri urejevanju teh „mis-mas počitnic“ niso veljali dejanski, marveč osebni oziri, osebne koristi in ugodnosti. Neki učitelj na Krasi je pred par leti potoval po hribih; kar smrel je na tamošnji anarhiji pri solstvu. Svoja opazovanja je izborno in dovoljno popisal v nekem predavanju pri zborovanju učiteljskega društva. Prav bi bilo, da bi priobčil svoj sestavek: marsikdo bi ugledal v njem svojo sliko, kakor v zrealu.

V Kobaridu imajo tudi solo, kakor se poljubi nekim gospodom. Poročajo nam, da imajo otroci v vročih mesecih popolne prosto, a zato vso solo pred pol dne; sola pričenja — tuje! — že ob 6½ zjutraj. Taka sola ne more imeti uspeha — in res kar nima skoro nič! Otroci iz kobariske štirirazrednice zastajajo praviloma za vsako enorazrednico v okraju. Treba le pogledati zvezke za naloge pri takih otrocih, ki končujejo solsko dolžnost! Tudi opazoma to pri otrocih, ki prihajajo v Gorico. Se slabše uspehe opazamo na tamošnji c. kr. pripravilnici za učiteljstva. Starši pošiljajo tje kaj od daljnih krajev svoje otroke, da jih potem spravijo na učiteljstvo! Ali kako se varajo zadnja leta, kajti pri sprejemnem izpitu cepajo, kakor muhe v pozni jeseni. Deklice, ki so takó propadale, morala je „Slogina“ sola pripravljati na izpit. Lani so padle kar vse deklice iz kobariske pripravilnice, dočim so odlično prestale izpit vse deklice iz „Slogine“ sole. — Menimo, da začoča ta dokaz o odnosajih pri solstvu v Kobaridu!

Domate in razne novice.

Odlikovanje. — Z Dunaja poročajo: Nj. Vel. cesar podelil je grafu Franu Coroniniju red železne krone I. reda. Tem povodom so poslanci Burgstaller, Luzzato in Stalitz brzojavno čestitali svojemu bivšemu mnogoletnemu načelniku kluba.

Solske vesti. — Na mesto pokojne učitelje gospe Urbančič je bila imenovana kot vadišnica učiteljica neka g. ena Saverny, suplentinja na nemški dekliški soli v Trstu. — Ali razume slovenski, nam ni znano.

— Na goriškem učiteljsku je razpisano mesto učitelja za risanje. Prešnje do 20. avgusta.

Vitez Rinaldini je bil 23. in 24. julija na Trnovski planoti. Uradni svet se je sukal okoli njega, razkazoval mu bogastva in lepote državnih gozdov — prebivalstvo je pa bilo povsem hladno. In to je naravno, takó naj mu pokažejo povsod, da smo primorski Slovani v neizprosnih opoziciji proti njegovi vladi, katero smatramo kot nesrečo za deželo in državo. — S Trnovske planote se že od nekdaj veliko ljudi priseljuje v Gorico. Ljudstvo pa vidi, kakó zadnje čase postopajo z mestnimi Slovenci Rinaldinijevi Benjaminceki Venuli, Maroni in vsi taki zmerni, nešovinistični patrijotje. Naravno, da Rinaldini ne more imeti le najmanjše simpatije slov. naroda.

Naša državna poslanca dr. Gregorčič in Alfred graf Coronini sta se pobrinila tudi za naše cestne zadeve, predno sta zapustila Dunaj. — Namestništvo v Trstu je dobilo ukaz, da popravi še v letošnjem letu na Predelu vse škode, ki jih je naredila poveljena leta 1891., ter mu je občana izredna podpora, ako bi ne zadostoval znesek, ki je v to namenjen in ki znaša blizu 55.000 gld. Na namestništvu in njegovih uradnikih je torej, da se cesta od bolske Kluze do

Predela vendar enkrat popravi. — Ob enem je bilo namestništvu naročeno, naj priredi načrte za to, da se odpravijo klanci na državnih cestah med Kobaridom in Spenico. — Pričakovati je, da se to zgodi in da se bo popravljane koroske ceste, tudi pri Rodežu, bolj hitro vršilo nego do zdaj. Dosedanji načelnik stavbinskega oddelka v Trstu vitez Hohenstern je šel v zaslužni pokoj; a na njegovo mesto je imenovan kot višji stavbeni svetnik v tadi in čili mož Anton Porenta, ki je bil slednja leta pri ministertvu na Dunaju in ki pozna naše kraje in je vnet za to, da se vendar enkrat kaj stori. — Most pri Rodežu, branski cesta, zapotokski kolovoz in druga manjša dela pridejo tudi na vrsto. — Za cesto ob levem bregu Soče od Kanala do Sv. Lucije ter iz Soče v Trento da vlada za prvo 50.000, za drugo 15.000 gld., ako dovoli dežela 15.000, oziroma 5.000 gld. — Na enak način bo vlada podpirala cesto ob levem bregu Soče od Sv. Lucije skozi Tolmino do Kobarida, ko bo napravljani potrebni naotr. — Cesta po Baški dolini se bo nadaljevala, ona ob Idriji pa popravljala. Da se bo to hitreje in uspešneje godilo, premeni se stavbena ekspozitura v Tolmino v stavbeni oddelak, ki bo odvisen od okrajnega glavarstva in njemu podložen. Od c. kr. okrajnega glavarstva v Tolmino bo odvisno, da se bodo ondanjša dela na državnih cestah hitreje, točneje in natančneje vršila nego do zdaj. — Državnim poslancem smo pa hvaležni, da se vseh naših potreb spominjajo ob vsaki priliki. (Tu se jasno vidi, kakó imata naša poslance vedno pred očmi vsestranske koristi našega ljudstva. In s koliko temeljitostjo zagovarjata koristi svojih volitev!! — No večkrat se pripeti, da se hoté neki ljudje kitiť s papovim perjem in si — lasté zasluge, katere sta si pridobila edino le naša poslance. Nai se nas ne privili, da bomo razločneje govorili.)

Dr. Karol Triller pride jutri v Gorico in odločuje ta svoje novo domovanje v — Tolmin. Neke časniskarke reptije so se že spravile nanj z lažjo in obrekanjem. Gosp. doktorja naj kaj takega ne zali kajti zanj so taki glasovi najbolje priporočili. Vsi rodoljubi možje ga z veseljem pozdravljajo na goriških tleh. Dobro došel!

Deželnozbornske volitve. Službeni list razpisuje nove volitve za deželni zbor goriško-gradiščanski. Volitve se bodo vršile: 1. Volitev poslancev kmetskih občin dne 16. septembra t. l. in sicer: za volilni in politični okraj Goriska okolica, Kanal in Ajdovščina v Gorici; za volilni in politični okraj Gradiska, Kormin, Tržič in Červinjan v Gradiski; za volilni in politični okraj Tolmin, Bovec in Čerkno v Tolminu; za volilni in politični okraj Sežana in Komen v Sežani. — 2. Volitev poslancev mest, trgov in industrijalnih krajev ter goriške trgovinske zbornice dne 19. septembra t. l. in sicer: za volilni okraj Kormin in Gradiska v Korminu; za volilni okraj Červinjan, Tržič in Gradec v Červinjanu; za volilni okraj Tolmin, Bovec, Kobarid, Kanal in Ajdovščina v Tolminu; za goriško trgovinsko zbornico v Gorici. — 3. Volitev poslancev veleposelstva, in to: dne 23. septembra v Gorici za volilni okraj, sestojec iz političnega okraja Gradiska-Červinjan-Tržič-Kormin, izvzemši kraje občine Devin, Dobrerdob, Bilje, Dolenje, Kozbana in Medana; dne 25. septembra v Gorici za volilni okraj, sestojec iz mesta Gorice ter političnih okrajev: Goriska okolica-Kanal-Ajdovščina, Tolmin-Bovec-Čerkno, Sežana-Komen ter gori omenjenih krajin občin Devin, Dobrerdob, Bilje, Dolenje, Kozbana in Medana. — Na prvem mestu smo objavili poziv „Sloge“ do poverjenikov in rodoljubov v obč. Vsakdo naj stori svojo dolžnost! Treba nam ho največje sloznosti! Zato pozor! Narodno vodstvo stori svojo dolžnost! Premišljajmo, delajmo, svetujmo vsak po svoji moči — in takjeimo. Nikake zaveze ali obljube na nobeno stran! Bog in narod!

Krivljen razdelitev poslancev. — Mesto Gorica voli dva deželna poslance, dasi ima komaj 21.000 prebivalcev; ker voli tudi trgovinska in obrtniška zbornica dva poslance, v kateri imajo pa izključno oblast tisti volileci, ki volé tudi kot mestni volileci — tedaj zastopajo Gorico nič manj nego 4 poslanci! — Takozvana furlanska „mesta“ imajo tudi dva poslance, in sicer Červinjan, Grado in Tržič jednega, Kormin in Gradisce tudi jednega. To je krivica na očitno škodo Slovencev. Takó so naši nasprotniki potislili deželni tretjini 11 mandatov v roke, dočim ostali dve tretjini jih imate le 10. Poleg vs-ega tega se držnje to ljudje še jezikati o nekaki krivičnosti volilnega reda! Falica!

Odpoved grofa Franca Coroninija je dala vsemu časniskarstvu in političnemu svetu povoda k mnogim razpravam. Visoko odlikovanje od strani presv. cesarja kaže, da uživa popolnoma zaupanje na najvišjem mestu. Govori se celo, da mu je odmenjeno zelo odlično, čene najodličniše mesto na dvoru.

Svojo politično pot je skoro gotovo dokončal, kajti Italijani se ga hočejo iznebiti. Celó „Corriere“ je izjavil, da Lah sicer ljubijo Coroninija, ali sprejemajo njegovo od-poved. Lahonski listi drugih dežel ga pa napredajo tako gdo, da moramo celo kot polit. nasprotniki Coroninija obzaloovati take nečuvne upade. Jasno je torej, da ga Lah ne bodo o volili, Slovenci pa tudi ne, njegovemu pri-tikovanju je torej konec. Skoro gotovo ne bo izvoljen niti v deželni zbor, ako ne pride našim rdečkarjem kak migljaj iz de-ete — pardon! — iz rmené hiše v Trstu!

Mi Slovenci imamo najmanj uzroka, obzaloovati njegov padec. On je bil največji zaslužnik naših nasprotnikov: na najvišjem mestu jih je prikrival s plačnem ljubezni in kazal jih v taki luci, kakršni niso. Njegova tihá beseda je izdala vselej več nego vsa javna ropotanja laških poslancev. „Piccolo“ mu je očital, da ni odprl ust proti slovenskim napisom v Istri — a v resnici jih je zaprečil on, dasi javno ni nikdar nastopil.

Sicer je prijatelj našega naroda; naložoma je za popolno narodno enakopravnost in je v državnem zboru celó govoril za srednje sole v deželnih jezikih. Kot deželni glav ar je pa potiskal slovenščino v zadnji kotiček! In imel toliko srečnosti, da bi tudi dejanski kazal svoja načela.

Smelo smemo trditi, da graf F. C. je žrtev Rinaldinijeve vlade, pod katero so začeli nečuvno predrzno dvigati glave skrajni lahonski in irredentovski življi, katere pa „Tržaska babura“ slika kot dobre, zmerne, nešovinistične lojalne državljane! Tem ljudem je Coronini na poti, ker on je pošten Avstrijec, kar oni ne marajo biti. Zato stran z njim! Dosegli so! Ali kesali se bodo brido, a has tega se smemo veseliti ni!

„Edinost“ je pisala večkrat o tem odstopu posvem v našem duhu. V sobotni številki je rekla:

Odpoved grofa Franca Coroninija državnoborskemu mandatu je seveda predmetom razmotrivanj našega novinstva. Židovskoliberalne novine postavile so se — kakor drugače ni bilo pričakovati — na stališče italijanskih radikalcev, trde, da je graf Coronini padel, ker je bil preveč obziren do Slovencev. S temi listi se nečemo pripraviti — kdo bi neki mlatil prazno slamo. Ali nikakor ne smemo molčati o načinu, kakor tudi „Triester Zeitung“ uporablja tudi to priliko, da proslavlja „zmernost“ izvestnih mož v italijanski stranki. Nič nimamo proti temu, ako „Triester Zeitung“ označuje grofa Coroninija kot popolnega kavalerija, človekoljuba in zmernega moža, ali to ni res in proti temu moramo protestovati z vso očitnostjo, da „Triesterica“ hoče po vsej sili uveriti svet, da so se vsi oni možje, ki so se zbirali okolo grofa Coroninija v njegovem klubu, postavili v službo njegove avstrijsko-patrijotiske in spravljive politike. Ne, to ni res, ampak narobe je res: oni isti možje so hoteli upreči grofa Coroninija v jarm svoje nestrne politike! Ako bi bilo res tako, kakor nam hoče dati razumeti „Triesterica“, potem pa res ne vidimo vzroka, zakaj bi bil moral odstopiti Coronini. Ako so ga res podirali italijanska gospoda v njega spravljivi nameni, potem pa ne pojмимо, zakaj toži graf Coronini, da ni mogel zadovoljiti skoro nikogar. Ne ne, ljuba „Triesterica“, vsi tisti „spravljivi in zmerni možje“, kojim pojem slavo ob vsaki priliki, so le tvoje lastne Potenkine vasi, v resnici pa jih nikjer ni. In ravno to je morda vzrok odpuvedji grofa Coroninija, ker se je uveril, da takih zares zmernih in spravljivih mož ni pričakovati iz sedanje generacije italijanskih politikov. I plemeniti graf udajal se je istim iluzijam, kojih se še vedno in trdnotravno drže gospoda okolo „Triesterice“, a danes je uverjen, da je račun slab. Mi pa ne želimo drugega, nego da bi tudi drugi krogi skoro prišli do istega spoznanja. — Takó „Edinost“. Mi soglašamo do zadnje pike. Naša tržaska sestra izbornu tolnači naše nazore!

Kje je Gorica? — Irredentovi radi klepetajo o italijanski zemlji, kedar govoré o Gorici. Kakó otrocja laž je tako govorjenje, ozvedeci se vsak Lah sam, ko te more narediti niti stopnje iz Gorice, da ne začuti čisto slovenskih tal pod nogami in svežeje slovenskega zraka okoli sebe. Še za zejo bi umrli, da ni vole s slovenske zemlje; uprav zdaj se pogajajo s slovenskim državnim poslancem grofom Alfredom Coronini-jem, da jim dá se nekoliko naše slovenske vode. Torej vse slovensko!

Ali celó sestavljači sedanjega volilnega reda so jo posvem izročili — Slovence. Evo. Veleposestniki volijo v dveh skupinah po tri poslance; jednemu pravimo laško, drugemu slovensko veleposestvo.

Prvo obsega gradiščanski okraj, izvzemši slovenske županije Devin, Dobrerdob, Biljana, Medana, Dolenje, Kozbana. — Drugo pa obsega vse tri slovenske okraje, gori omenjene slov. županije gradiščanskega okraja in — goriško mesto. Vidis, ljubi bratec „Corriere“, v kaké družbi je Gorica! Nase središče je, vidis bratec, pa naj ti je to ljubo ali ne!

Predelna železnica ni zagotovljena: a reči moramo, da ima dandanes veliko več upanja nego pred 5 ali 10 leti, in da je celo verjetno, da se bo gradila. Občine po soški dolini so vse mogoče storile, da bi dobile železniško zvezo čez Predel. Pa tudi naši poslanci so vršili in vršijo v tem oziru svojo dolžnost. Ne zmenec se za gorisko in tržasko irredento, ki noče zveze z Dunajem, delovali so in delujejo na to, da bi se izpolnila ta srčna želja naših gorskih prebivalcev, ki bi bila ob enem tudi goriškemu mestu v največjo korist. Važnost in potreba predeliske železnice se sploh priznava in opati je, da skupnemu prizadevanju naših občin in naših državnih poslancev, kakor tudi poslancev drugih dežel, se posreči, da dobimo železnico, za katero se borimo in trudimo že tri desetletja. Zato ne poslušati onih, ki bi radi sejali med narodom nezaupnost do državnih poslancev, češ, da se ne potegujejo za to železnico. Niti državni uradnik, kateremu so zadržari in državne blagajnice na razpolago, ne more vsega vršiti; toliko manj poslance, ki ima edino orožje in sredstvo — svoj glas.

C. kr. preziraj. — To je že neodpušljivo, kakó vse c. kr. oblastnije rade prezirajo Slovence! V „Corrieru“ od 27. jul. smo čitali razglas št. 425, tukajšnjega c. kr. gozdnega ravnateljstva, ki ponuja večje množine lesa. Lesni trgovci so večinom Slovenci, vendar gozdna uprava ne čuti potrebe, razglasiti svoje reči tudi v slovenskem jeziku! —

V „Corrieru“ od torška smo čitali pa neki razglas c. in kr. intendantca G. voja. Tudi ta oblast razglasa torej le Lahom svoje ponudbe, za dvetretjinsko število v deželi se pa ne briga. — Čudno, da ne pošiljajo svojih razglasov tudi videmski „Patria del Friuli“!

Taki so! — „Eco del Vitorale“ se je jezila, ker smo odsvelovali slovenski rojakom udeležbo pri javni tonboli tukajšnjega

skega podpornega društva. Pazljivim čitateljem našega lista je gotovo znano, kaj je isala „Eco“ — No zdaj se je spril na jo tudi neki dopisnik irredentovske „Patrie el Friuli“, ki odločno zavrača, da bi udeležba podpornega društva ne bili popolni talijani. Le dr. Frapportiju očita, a je član „svetega Mohora“, in dežnik Ferrario, da je Slovencem prijazen — a se dva izbačejo pri prihodnjem obnem zboru z odbora. — Radovedni smo, kaj poredko emu članku razni gospodje, ki niso Italijani, so člani društva in celó odbora. Ako bo potreba, jih bomo imenovali.

Kako je hitro! — Kdo? Naše redarstvo! — In kdaj? Kedar treba zgrabit kakšnega Slovence za vrat. Evo dokaz!

Redar je zatožil Slovenca J. Hrovatina, da je v tork tedno po noči slovenski prepeval v kolodvorski restavraciji. V istem času so gotovo tulili po raznih spelunkah naše laški kulturnosoci, a ovadbe ni bilo nobene. Toda Hrovatin je dokazal s pričami, da ga niti v restavraciji ni bilo; redarstvo ga je seveda oprostilo. Jedna priča — g. J. Volušček — je pa izjavila v svoji nedolžnosti, da je ona bila v neki družbi v isti restavraciji in ona je poskusala peti, kajti nikjer ne stoji zapisano, da se tega ne sme. Na to je bil kaznovan g. V. na 2 gl. globe! Došel je za pričo, a redarstvo je kar kaznovalo za dejanje, ki ni in ne sme biti kaznjivo! Tako se godi Slovencem v Gorici!

Živnozdravnikov nimamo! — Obče čutimo ta redostatek! Zito pa pošiljajo na slovensko zemljo zagrejene usposobljene, ki menijo, da smo tudi Slovenci živina po receptu dr. Maronija. Čas bi bil, da bi se naši mladeniči poprijeli teh nauk — Ministerstvo je razpisalo za prihodnje leto 10 podpora po 300 gl. za mladeniče, ki hoteli v živnozdravni ki tetaj na Dunaj. To bi bil za marsikoga dober kos kruha, ki ostane slovenskim sinovom!

Zopet straši „ruska“ zastava našo irredentno; celó onkraj črno-zmenih kolov se tresajo pred njo! Pripovedujejo namreč svojih vernih očitav, da so na Ajsevici morali Italijani odkrivati se — „ruski“ zastavi. Strahno!

Kaj je bilo? Na ajsevski ples je prikoralo 130 mladeničev iz sempaske županije; na čelu je ponosno nosil mladenič B. slovensko trobojnico, mladeniči pa so prepeljali korakali za njo.

Na Ajsevici sta začela redarja delati trobojnici nemestne ovire, kar je mladeniče zelo razdrazilo; le trezni bludnokrvnosti nekaterih uplivnih mladeničev se je zahvaliti, da se ni pripetilo kaj hudega. Redarja namreč najprej nista pustila, da mladeniči prestopijo meje goriske občine s trobojnico. (Nam je neumljiva tako nemestno ravnanje redarjev! S slovensko trobojnico gremo lahko povsod, kakor s cesarsko zastavo, a nikdo ne sme tega braniti! Kdor to dela, ruši zakon, žali jeden cel narod; takega treba postaviti na zatožni klopi!) No pozneje so mladeniči desli in redarja sta dovolila, da mladeniči smejo pet minut razbešiti trobojnico. Mladeniči so postali nagajivi in so po petih minutah na drugem koncu hiše zopet razbešili zastavo. (Ali je tako postopanje redarjev dostojno njihove službe? Ako ne unemo svojega posla bolje, nego da po nepotrebnem dražijo mlado kri 120 mladeničev, potem naj ostanejo raje doma, ker takó ne delajo reda, pač pa nered, ki ima navadno še druge posledice. In za vse posledice tega dne delamo odgovorno nesposobnost, brezskrbnost redarjev!) — Ko so se mladeniči vračali z zastavo domov, srečali so kake štiri znane Laha. Tem so rekli: če poznajo to zastavo? Oni so rekli, da jo poznajo, da je to slov. zastava. Na to mladeniči: „Tudaj odkrite se ji!“ Lah so se odkrili in — mirna Bosna. Ta komični prizor vinjene mladine pač ne zasluži kazni, pač pa brezskrbnost redarjev, ki so razgrli to mlado krv. da je vskipela brez dovoljene meje.

Slovenska propoved v Podurnu. — Iz Podurnu nam pišejo: „Ta je začela v nedeljo in sicer ob 3^{1/2} popold.; propoved je imel sam dr. Baubela; poslušalce je bilo v dobrem številu: držal se ni na dolgo, ampak vse lepo v kratkem povedal, da so bili vsi navzoči zadovoljni. — Slušati je bilo, da so neki zagreženi rekli, da napravijo protest (kdo? zaubiti tistih par, kateri naj bi raje nekaj bolj pazili na svoje domače delo?). Iz dobrega vira pa vemo, da naj protestujejo kolikor hočejo, jim ne bo ustrezno, ker g. dr. Baubela hoče za zdaj takó, in da nikdo mu črna ukazovati, ker je Lahom že zadosti ustraženo v cerkvi, in da hoče tudi Slovencem usreči. (Na tej dobri volji dvomimo! Udal se je pritisku! Ured.) Propoved bode za zdaj vsako drugo nedeljo. — Oro za to je določil on sam, to je za popoklan, ker razum družih je dosti služabnikov in služabnic, kateri se zjutraj ne morejo udeležiti propovedi, ker so tu in tam v službah. — Vsakemu svoje. — Toliko za danes.“

Četrtajšnji „Prim. List“ pravi, da je bilo dvakrat več poslušalcev nego pri laskih propovedih, dasi slov. propovedi ni naznanil v cerkvi, marveč je poslal mežnarja povedat v nekatere hiše. Čuden način naznanjanja!

V Podgori vendarle dobé soisko poslopje po želji večine ljudstva na križicih v dolnjem delu vasi. Tako je sklenil učeraj pomnoženi okrajni šolski svet po precej rezi borbi. — Nadejamo se, da bo odstoj zopet mir v Podgori in da se vsi tamošnji rojaki združijo na složno narodno delo.

Italo Venuti se imenuje nadepolni sinko našega „zmernega, modrega, pametnega, nešoviništnega“ župana (druge naslove glej v „traski babi“). Ta Italo se ni nikdar solal v Avstriji, o kateri v torej le toliko, da dobro redi očeta in njega. V laskih solah je pa slisal vsak dan o laski domovini, o laskem kralju itd. — morebiti celó o tem, da nekatere laske dežele se vedno združujejo pod avstrijskim jarmom. Ako ne v solah, videl je pa povsod drugod take

zemljevidi, ki imajo one dežele za priklopljene Italiji; med temi je seveda tudi Goriska — njegov rojstni kraj.

Zdaj je napravil v — Padovi zrelotni izpit, in laski listi naznanjajo ta izredni dogodek v polni sapi in častitajo svojemu — Italu (Kakó krasno ime! Kakó pomembno!) Kakor nalaše za župana avstrijske Gorice! Kak duh vlada že v Avstriji med vročo lasko mladežjo, je znano, saj jih morajo leto za leto celó zapirati radi veleizdajskih činov. Koliko hvaje je to v Italiji! Kar tam počenajo ti mlekozobci proti Avstriji, je naravnost skandalozno, da more vse to mirno trpeti naša „zaveznica“. Kdo more reči, da taki uplivi niso še nič objeli mladega — Itala? In ta utegne priti kdaj v Gorico! — No, kar se tiče nas Slovencev, mu že posvetimo, da bo vedel, čegava je ta zemlja; drugi naj pa skrbé sami za-se! Nič nam ne bo mar, če „traska telka“ tudi njega proglasi, da je „zmeren, pameten, nešoviniščen“.

Čast komur čast. — V zadnji številki smo opisali neki dogodek s sinom znanega vipavskega veleposesnika in župana. Stvarno nimamo ničesa popraviti. Tudi utis, kateri je dobila stranka, je bil povsem tak, kakoršen smo opisali. — Ali kakor nam zatrjujejo povsem verodostojne priče, takrat službojoči uradnik g. A. F. ni nikak nasprotnik našemu narodu, kak je dokazal ves čas svojega službovanja. Zategadelj so bili utisi, katere je dobila stranka, neopravičeni in le posledica obče nenaravnih razmer, ki drugače gospodujejo na tej strani, od kar jo vodi sedanjih nadoskrbnik. On bi že šel v pokoj, ali pričakuje se križa „za zaslug“. Za kake? Za one, da je slovensko prebivalstvo z vednim preziranjem do skrajnosti razdrazil. On noče nič vedeti o tem, da je v poštnem okraju veliko več Slovencev nego Lahov, marveč dela vse takó, kakor da so tu sami Lah. Nekaj so imeli tudi slovenske prejemne in potrdilne liste; ali ker je zapopal čifutski „Corriere“, katerega hvala gospodu zelo dobro de, jih je skrli, in menda mu jih cele kupé plesne v prahu.

Ako smo imeli Slovenci kake pritožbe, znal je vselej takó lepo pokriti, da se nikdar ni nič popravilo. Ali razdraženost je dospela do vrhunca in čas je, da se razmere pri goriski postji korenito premene!

Društvena vesti.

— Iz Gorice: — Kakor smo že poročali, dovolilo je c. kr. okrožno sodišče v Gorici opis pravil „vinarskega in sadjarskega društva za Brda s sedežem v Gorici, upisano društvo z omejeno zavezo“ v upisnik za prihodnja in gospodarstvena društva.

Ravnateljstvo, ki je bilo izvoljeno pri ustanovitvenem zboru v Biljani dne 28. maja t. l. za sestavo in opis pravil, dovršilo je s tem svoj posel in nalogo; treba bo, da se izvolé sedaj redni, oziroma delujoči organi društva, ki so ravnateljstvo in nadzorstvo.

Predno se pa pride do pravilne sestave delujočih organov društva, morajo se briski rodoljubi in posestniki, ki so utelile za napredek ampak tudi za blagostanje Brd, oglašiti se za ustop pri zasensnem odboru vinarskega in sadjarskega društva v Gorici bodisi pri ravnatelju bodisi pri enem ali drugem odhrovniku.

Vsak društveni uplaca vsaj jeden opravični delež po 10 gl.; kedar želi pa po več zadržnih ali opravičnih deležev, mora prijavit vodstva, katero o tem sklepa; novo, bodoče ravnateljstvo z nadzorstvom pa še posebej določi ustoppno društvenikov. Stevilo društvenikov je sicer neomejeno, in v društvo se sprejemajo posamezne in tudi skupne osebe. Kdor želi ustopiti, mora se zato — kakor rečeno — oglašiti pri vodstvu — ravnateljstvu, katero dovoljuje ustop ali ga pa odreka, ne da bi mu trebalo povedati uzrok. Sprejetje društvenika dobé šele tedaj pravno moč, ko je podpisal pristopnico ali društvena pravila.

Z ozirom na to, da ima društvo namen:

a) pospeševati vinarstvo in kletarstvo, vinskó kupčijo domačih vin, prodajo grozdja, svežega ter suhega sadja in v obče kmetijstvo (gospodarstvo) zadržnikov.

b) zagovarjati koristi briskega vinarstva, sadjarstva in kmetijstva v obče; podpirati poljedelstvo in z njim združene obrtnje, da se čedalje bolj dovršeno opravljajo; razširjati med ljudstvom poduk o napredku poljedelstva sploh. V ta namen ima pravico, staviti pri merodajnih krogih nasvete, predloge, sestavljati pritožbe in spomenice;

c) nakupovati in razprodajati vino in grozdje, sveže in suho sadje, napravljati pivnice, skladišta v Brdih in izven Brd, zlasti podpirati svoje člane v vseh strokah pravega gospodarstva, — moramo strok hvojeke pozivljati, da se oklenejo tega prepotrebnega in prekoristnega društva.

Dolgo, dolgo smo že pogrešali takega društva, katero edino more povzdigniti blagostanje v naših Brdih; sedaj, ko je ustanovljeno, treba, da se ga oklenejo vsi Brici, premožni in manj premožni. Pomagajmo si sami, in Bog nam bo pomagal!

— Kolesarsko društvo „Gorica“ je konečno vendarle devoljono; namestništvo je potrdilo pravila. — Zdaj začne se le društvo delovati. Vsak slovenski kolesar bodi njegov ud. Tudi kolesarjem na deželi svetujemo, da pristopijo, ker imeli bodo s tem raznih ugodnosti. V Tolminu, Cerknem, Boleu in drugod je že lepo stevilo kolesarjev, ki naj vsi do zadnjega pristopijo. Ustanovni občni zbor kolesarskega društva „Gorica“ bo v nedeljo 4. t. m. ob 4. uri pop. v Sokolovi dvorani z navadnim dnevnim redom.

— Dne 11. avgusta priredijo veterani iz Črnič in Dornberga svoj tretji izlet z godbo v Rihenberg. Odhod iz Dornberga ob 1^{1/2} uri popoldne. V Rihenbergu bo svirala društvena godba in vršila se bo prosta zabava na vrtu g. Franceta Pavlica.

K temu izletu vabi ujudno vse veterane in njih prijatelje. Načelnistvo.

— Učiteljsko društvo za tolimninski okraj bode imelo letošnji občni zbor dne 8. avgusta t. l. v Kobaridu v šolskem poslopju s sledečim dnevnim redom: 1. Pozdrav predsednikov. 2. Poročilo tajnikov. 3. Poročilo blaginjkotvo. 4. Volitev novega odbora. 5. Posamezni nasveti.

Zacetek ob 9. uri zjutraj. Cdbor.

— Trž. posojilnica in hranilnica, registrirana zadruga z omejenim poroštvom. V I. semestru leta 1893, je bilo prometa: dohodkov gl. 24.786'81, stroškov gl. 24.759'14, skupaj gl. 49.545'95. V I. semestru leta 1894, je bilo prometa: dohodki gl. 58.563'15, stroškov gl. 56.389'86, skupaj gl. 114.952'01, V I. semestru leta 1895, je bilo prometa: dohodkov gl. 82.744'56, stroškov gl. 82.041'17. Skupaj gl. 164.785'73. Iz teh števil je razvidno, kako vrolo napreduje ta denarni zavod.

Ostala Slovenija.

Trst. — V soboto popoldne (s poštnim vlakom) sta dovela v Trst dva policijska agenta Gina Donpieri in dr. Renata Saversicha ter ju izročila zaporom deželnega sodišča. To sta namreč ona dva mladiča, koja so zaprl v Gradcu radi spomenice tamnošnjega italijanskega akademiskega društva.

— Dne 21. m. m. se je vršil prvi občni zbor „Kmetijske in vrtnarske družbe za Trst in okolice“, katerega se je udeležilo 66 članov. Družba, katere steje sedaj 182 članov, je priredila tekom svojega prvega leta štiri shode, ki so bili dobro obiskani. Obratno je svojo pozornost v prvi vrsti na vinorejo ter storila vinorejem marsikaj dobrega v tej kratki dobi. Dohodkov je imela 215 gl., stroškov pa 128 gl. 72 kr., torej prebitka 86 gl. 28 kr. Občni zbor je sprejel preurejena pravila in izvolil doslejšnji odbor s predsednikom g. Ivan Gorinpom.

Šolstvo v Istri in na Primorskem. V seji poslanske zbornice dne 11. julija t. l. govoril je posl. Spincič o narodnem šolstvu v Istri in v Trstu. Dokazoval je, kako potrebno je, da vlada obrne več pozornost narodnemu šolstvu po teh naših južnih pokrajinah, tako, da bodo mogli vsi otroci, obvezani za obiskovanje šole, tudi res obiskovati šole in se izobraževati v svojem materinem jeziku. Da utemelji svojo zahtevo je nabral ogromno statističnega gradiva in podatkov. Rekel je med drugim: „V moji grofiji istrski bilo je omenjenega šolskega leta (1892 - 1893) 47.888 otrok, dolžnih obiskovati šole (Čajte! Čajte!) in od teh ni moglo obiskovati nikake šole 18.102 otroka, ker je niso imeli (Čajte! Čajte!), in to so bili tuki otroci, ki se bili popolnoma razvili telesno in duševno. Torej 18.102 otroka, dolžnih obiskovati šole, niso obiskovali šole, ker je niso imeli (Čajte! Čajte!) Po različnih okrajih so bili razdeljeni tako, da je bilo v politiskem okraju Koperskem 4769, v politiskem okraju Voloskem 1610, v politiskem okraju Pazinskem 5832, v politiskem okraju Poreškem 1902, v politiskem okraju Puljskem 1109 in v politiskem okraju Lošinskem 2798 otrok, ki niso obiskovali nikake šole, ker je niso imeli, in ti otroci, gospoda moja, so večinoma slovenske ali hrvatske narodnosti. To je razvidno iz istega letnega poročila, in sicer iz števila sol, zlasti pa iz učnih sil in šolskih razredov, kar jih je bilo na narodnih solah po Istri. Naglašam, da omenjam tu šolskih razredov, oziroma učnih sil zato, ker vsina ponka ali število onih, ki poučujejo, ni zavisno od šole, ampak od razredov, ki jih ima šola. Na jednorazredni narodni šoli možno je poučevati le 79 ali večem 99 učencev, na petrazredni šoli pa 399 otrok. Po takem je torej velik razloček med solami in solami. Ne bodem navajal posamičnih okrajev, da zadostim želji gospoda predsednika, izraziti se na kratko, ampak navedem le skupno število razredov po Istri; to pa prepustim za drugi pot, kako so isti razdeljeni po posamičnih okrajih. V vsaj pokrajini je 163 italijanskih, 72 hrvatskih, 29 slovenskih razredov za 118.000 Italijanov, 140.000 Hrvatov in 44.000 Slovencev, torej za 118.000 Italijanov 163 razredov na rednih solah, za 140.000 Hrvatov pa le 72 razredov (Čajte, torej niti polovico kakor za prve, in za 44.000 Slovencev 29 razredov. Potem pride še hrvatsko-italijanske in slovensko-italijanske narodne šole in šole za silo, kojih nisem pristel popred. O prvih mi je omenjati, da obstoje večinoma po takih krajih kjer ni nikarih, ali le malo italijanskih stanovnikov, oziroma učencev; glede sol za silo moram pa pripoznati hvaležno, da se vsaj nekateri duhovniki žrtvujejo za pouk v narodnih solah, tam, kjer bi sicer ne bilo pouka. To, kar je šolska oblast v poslednji čas tu doli storila za nas, dokazal bi lahko na mnogih vzgledih, toda prihraniti si hočem ta del svojih izjavjaj za drugi pot; za danes zadoščaj opomba, da v vsem politiskem okraju Poreškem ne obstoji niti jedna hrvatska šola, da si je tam, kakor pravi zadnje ljudsko štetje, 11.000 Hrvatov. Potem je govornik čital iz se omenjenega letnega poročila: „Kot zapreka prav“ — besedica „prav“ se j; pridodala se le v naj-novejšem času — dovolj nam vspehu navaja se izročeno: nepoznanje učnega jezika s strani največjega dela učencev in nekaterih solah v pokrajini.“

To je torej tudi jeden vzrok, da ni dovoljnih vspehov. In takó piše oblast — kajli letno poročilo je došlo od c. kr. deželne šolske oblasti —, od katere je večinoma ako ne izključno, zavisen vspeh pouka v tej ali oni šoli, in jaz ne vem, zakaj ne odstrani te zapreke. Tudi tu nočem navajati danes vzgledov iz posamičnih krajev, saj te bi mogla najti tudi naša naučna uprava. Zadoščaj bi, da se stvar enkrat sproži in odobri od visoke zbornice. Drugo bi morala storiti šolska uprava. Govornik je potem navel tri

vzglede v dokaz — kakor je rekel doslovno — da se šolske oblasti v Primorskem niso držale ne le postavnih določeb, ampak tudi ne sklepov visoke zbornice iz prošlega leta.

Kranjska. — Cesar bi ne bil nihče pričakoval, to se je zgodilo. Tržič je dobil svojega župana in tri svetovalce. Kakor znano, se dne 16. m. m. ni mogla izvršiti volitev občinskega predstojništva, ker je odborova manjšina strajkala. Deželna vlada je potem postavila političnega komisarja, češ, da ni pričakovati pri sedanjem razmerju glasov izvolitev predstojništva. Naslednje dni pa se je manjšini posrečilo za svojega kandidata, prejšnjega župana Globotschigga, pridobiti jednega pristasa stranke redu, tako da je postalo razmerje osem proti osem. Manjšina je bila zopet pripravljena vdeležiti se volitve, a mislila je, da bode sedaj strajkala stranka redu in tako provzročila razpust občinskega odbora ter novo volitev. Tudi bi potem lahko očitala stranki redu, da mora zaradi njene abstinence občina plačevati političnega komisarja. A stranka redu je bila pre-pametna, da bi sedla na take limanice. Vdeležila se je torej določene volitve in pustila, da je bil g. Globotschnigg z osmimi glasovi izvoljen županom. Pri volitvi svetovalcev pa je pokazala moč svoje večine ter izvolila iz svoje srede gg. Jegliča, Ruecha in Geckena. Tržič ima župana, ki v odboru nima večine, ker stranka redu razpolaga z 9 glasovi proti 7 v vrhu tega pripadajo k njej vsi trije svetovalci.

— Dne 24. t. m. se je sesel deželni zbor kranjskih h kratkemu izjavrednemu posvetovanju, skoro izključno le zaradi po potresu prizadete škode na Kranjskem. Po osemdesetnem posvetovanju je bil zaključen.

— Dovolitev sročkanja. Finančno ministerstvo in ministerstvo za notranje stvari sta dovolile pristopitvenemu gasilnemu društvu v Begunjah na Gorenjskem, da sme tekom letošnjega leta prirediti srečanje s 1000 srečkami. Čisti dohodek je namenjen za stroške nove brigadanice.

— Lani se je ustanovila po ukrepu občinskega zastopa dijska kuhinja v Kranju. V njej je dobivalo 19 dijakov hrano popoln in zvečer. Dohodkov je imela 1294 gl. 82 kr., stroškov pa 584 gl. 96 kr. Prebitke je torej znašal lepo svoto 709 gl. 86 kr.

Umrla je mlai velečasilnega gospoda župnika trnovskega, Franciska Hrovavnika. Izrekamo svoje sožalje tem vzornemu duhovniku in pastirju — zares po božji in narodni volji!

Štajerska. — Posojilnica v Brezicah imela je od zacetka svojega poslovanja, t. j. v sedmih mesecih z nakupom hotela Klenbus 148.076 gl. 81 kr., denarnega prometa, S 1. julijem je odprla hotel na lastni račun, na kar s tem opozarjamo vse rodoljubne kroge.

— Slovensko pevsko društvo v Ptujci priredi letošajo slavnost dne 4. avgusta v Ptuju.

— Kremenpljev spomenik odkrijejo s primerno slavnostjo dne 11. avgusta pri Mali Nedelji na spodnjem Štajerskem.

Slovenske predstave v celjskem gledališču. Od Pohorja pišejo „Domovini“: Pisali ste nedavno, da so leta 1850, 1851 in 1852 igrali slovenski v celjskem mestnem gledališču. Igralo se je pa še pozneje slovenski v celjskem gledališču in sicer zadnjič 16. decembra 1866. Vprizorili so „Bob iz Kranja“ in „Le naravnost“. Med igralci sta bila tedajni celjski gimnazijski profesor g. Hafner, zdaj ravnatelj goriskega učiteljskega rajni g. Joretin, potem gospa Kapus-ova in gospodična Tonika Miheljka-ova, zdaj soproga celjskega gimnazijskega ravnatelja J. Koučnik-a. Igralo se je na „korist bolnišnice“. Tako poročajo „Novice“ št. 52 iz leta 1866. — Ni niti celih 29 let od zadnje javne slovenske gledališke igre v Celji.

Razgled po svetu.

Nemška sodba o slovenskih šolskih rezmerah. „Grazer Volksblatt“ piše: Na Goriskem, koder je izmed 213.862 domačih prebivalcev le 2195 ali 1 odstotek Nemcev, od ostalih pa dvetretjini Slovencev in jedna tretjina Italijanov, vzdržuje država nemško gimnazijo in nemško realko, med tem ko Slovenci in Italijani nimajo nobenega takega zavoda. Kaj pomeni nemški zavod v taki deželi, kjer ni tako rekoč nič Nemcev, je razvidno iz „vspehov“, katere nam podaja gimnazij. Država mora plačevati vsako leto 32.000 gl. brez pokojnine, kar znaša v 8 letih 256.000 gl. Za to svoto se je toliko doseglo, da je od 50 do 60 učencev, ki so vstopili 15. septembra 1886, v prvi gimnazijski razred, le jeden dospel do osmega razreda. Vsi drugi so izostali, ne da bi dosegli svoj namen. Skupno je bilo letos v osmem razredu 26 učencev, od teh je bilo 15 Slovencev, 11 Italijanov, torej niti jeden Nemeec. Od omenjenih 26 učencev se jih je oglašilo le 18 za zrelostni izpit, toda se od teh morajo 4 ponoviti skusnjo po počitnicah. O kaki odliki ni niti govorili. Vsak teh abiturientov stane državo okroglih 18.000 gl. Ako pomislimo, da steje zavod nekaj nad 400 učencev, tedaj vidimo, da sta le dva odstotka doseglja svoj ueni namen. Razumevno je, da so stariši, ki morajo toliko žrtvovati za svoje sinove, s tem vspehom jako nezadovoljni ter se pritožujejo nad profesorji. Toda temu niso krivi profesorji, ampak le učna metoda. Na vsem Primorskem, koder je po zadnjem ljudskem štetju 348.340 Slovencev in Hrvatov, 294.880 Italijanov in le 15.206 Nemcev, vzdržuje država tri nemške gimnazije z doneskom 91.000 gl., dve nemški realki z doneskom 56.000 gl. in tri nemške ljudske šole z doneskom 52.000 gl. K temu se vpeštevati 4000 gl., katere izdava država za nagrade učiteljem za nemški jezikoslovni pouk. Vse te nemške šole

na Primorskem stanejo državo okroglih 303.000 gl. — Poleg teh vzdržuje ljudsko šolo za mornarje, za katero mora država donasati poleg drugih podpór 21.000 gl. Na 15.206 Nemcev potrosi država torej nad 224.000 gl. ali pa 15 gl. za jednega Nemca na leto. Za Italijane se vzdržuje jeden gimnazij in jedna obrtna šola, za Slovence in Hrvate pa — nič! Ako pa ti zahtevajo tako skromno malenkost za svoje kulturne potrebe, kakor se je zgodilo pri celjskem gimnaziju, tedaj začne vreti med Nemci, kakor bi se jim godila Bog ve kaka krivica! 1500 gl. za 400.000 stajerskih Slovencev, nasprotno pa 224.000 gl. za 15.000 Nemcev na Primorskem. Na Primorskem odpada na jednega Nemca petnajst goldinarjev, na Stajerskem pa na jednega Slovence cele tri osmine krajcarja! Številke dokazujejo!

Slovo Plenerjevo od svojih volitev.

V petek se je Plener poslovil od svojih volitev hebske trgovinske zbornice. To slovo je bilo žalostno. Nič veselega jim ni vedel povedati bivši vodja zjednjene levice, Kacih uspehov izva svojega maloslovnega ministrvanja jim ni mogel povedati. V knki zadrži da je bil, je vidno iz tega, da je moral omenjati. Da sta davčna in volilna reforma pod njegovim vladanjem nekoliko napredovali. Da ta napredek ni velik, slednji ve, Glode valutne reforme je pa najbrž za to zasodanec pokopana. Priznal je Plener, da je odstopil zaradi Celja, ko se je to uprašanje proti njegovi volji narodilo za silno veliko politično vprašanje. Pričakovali smo, da bode Plener kaj pojanil svoje postopanje v tem vprašanju ali tega ni storil in sploh ni razkril nobene tajnosti. Levitarji z njegovim govorom niso zadovoljni in posebno „Neue Freie Presse“ ne piše nič laskavo o njem. Posebnega spodbujanja si pa s tem tudi Plener ni pridobil, da je priznal, da se bolj ujema z njegovo preteklostjo, ako prevzame visoko državno službo, kakor bi se umaknil v zasebno življenje.

Chlumceky — vodja levice. Proti-semitje mislijo začeti hud boj proti Chlumceckemu, ko bi prevzel vodstvo zjednjene levice, a ob jednom obdržal predsedništvo zbornice poslancev. Pa tudi drugi opozitjunalci bodo potem napolnili vse svoje sile, da zvrte predsednika Chlumceckega s predsedniškega stola. Predsednik zbornice poslancev mora biti nepristranski in zato ne more biti vodja kako stranke, Chlumceky je pa še dosedaj jako terorizoval levici nasprotno stranke, a potem bi jih so bolj. Zaradi tega smo prepričani, da se proti njemu začne tak boj, da bode moral sam sprevideti, da ne more biti ob jednom vodja stranke in predsednik zbornice.

Ogerska. — Mnogo spominjani shod (kongres) ogerskih nemadžarskih narodnosti se bode vršil dne 10. avgusta v Budimpešti. Časopisi nemadžarskih narodnosti priinajo pozivo k shodu, katero so podpisali: za Rumunce Vasilij Mangra in dr. Juraj Petrovici, za Slovake Pavel Mudron in dr. Samuel Daxner, za Srbe Nikolaj Jakimovič in dr. Emil Gavril. — Iz Ogerske javljajo, da se katolici priključujejo za volilno oravico. Več volilnih okrajev je, v katerih je odvzeta volilna pravica jedni petini dosedanjih volitev. To vse delujo pa vsled tega, ker se boje liberalci na Ogerskem, da bi tudi njim moglo odklenkati.

Italija. — Pisalo se je, da sta se „pogihala“ Cavallotti in Crispi, no ta želja se ni uresničila, kajti Cavallotti je Crispija ovoidil pri državnem pravdnikstvu radi zločina zloporabe uradne oblasti, globljenja, pokupljenja in krivega pričanja. Pišejo tudi, da je na vsej stvari mnogo resnice, kar se pa še gotovo ne vč. Kako konca vse to, je tudi jasno, dokler ima Crispi v rokah moč. — Kralj je potrdil zakon o praznovanju 20. septembra vsakega leta kot narodni praznik. Papež Leon XIII. se upre zakonu s posebno okrožnico do vseh vlad in škofovskih sedežev, kajti ta zakon smatra kot razžaljenje glavjarja katoliške cerkve. — Javljajo, da je odločil papež poslati posebno poslanstvo h kronanju ruskega carja Nikolaja II.

Francija. — Po uradnem poročilu število šolskih otrok v Franciji je padlo od 1. 1887. do 1892. od 5.421.362 na 5.408.743, torej za 12.619. Javne šole so imele 1887. leta: 4.505.109, svobodne (zapne) pa 916.253 otrok; 1892. leta imele so prve 4.281.183, a druge 1.127.560, torej javne so zgubile 223.926 a svobodne dobile 211.307 otrok. — Trešak za francosko zbornico znaša na leto 7.371.700 frankov, in sicer: dnevnice in plače poslancev ter pisarne 5.328.000, uradnišne zbornice 809.000, tiskovine 530.000, pošta in brzojav 10.000, zdravniki 12.000, pisarniške potrebščine 65.000, kurjava 42.000, razsvetljava 115.332 in potrebe za poslopje 215.000. Troški so posebno veliki za darila, „buffet“, knjižnico, časopise in druge potrebščine, posebno pa za zveplenice kaže se 1798 frankov in 30 centimov troška. Koliko „svindla“ je tu umes, ne pové uradni razkaz!

Anglija. — Volitve v angleško zbornico so končale z zmago unionistov ali pristavev sedanje Salisburyjeve vlade, ki bo razpolagala v zbornici z večino 140 glasov.

Turčija. — Sultán je pomilostil vse one Armence, ki so bili obsojeni radi političnih zločinov, izjemo tiste, ki so zapleteni v basunsko zadevo.

Kuba. — Španjci imajo smolo. Vse polno vojakov — do 40.000 mož — so že poslali na Kubo, stopil jim je na čelo jeden najboljših španskih generalov, Martinez Campos, in vander jim ni mogóe usiditi ustaje. V bitki pri Bayonu, kjer so bili Španjci tepeni, moral je jeden general žrtvovati svoje življenje, da reši glavnega zapovednika Martinez Camposa. To so hudi udarci za Španjce ne le radi zgbu na bojnem polju, ampak tudi z ozirom na nje zaisodne finančne razmere. Odpošljanje vojakov na Kubo stane ogromno in Bog zna, koliko žrtve hode še trebalo, predno udne ustaje.

